

hangot és más irányt követve azok a versek, amelyek a népköltészet rím-, ritmus- és metaforakincseit, -hagyományait éltetik tovább: mai életérzéssel ötvözve. Teljességében vagy részben a *cudar katonák*, a *jéllábú katona menetel*, a *Nyakából-lánc*, a *Vércse*, a *Karácsonya* és a *bíborból-ezüstbe* című versek sorolhatók ide, azzal, hogy az utóbbi az elidegenedést megéneklő *naplementével* együtt a kötet legszebb darabját képezi.

Kísérletei közben Fülöp — akár csak első kötetében, *A négydtmenziós ablakban* — megannyi hangot, formát, gondolatot és »témát« végigpróbál. Szerintem három úton: a groteszk, a népköltészet és az élménylira útján a jövőben magabiztosan indulhat az erdő, vagyis ön-

magá felé. Hogy a rengetegig — az élet teljes birtoklásáig és metaforagazdag költői kivetítéséig — is eljut-e, s mikor, arra újabb verseivel ő maga adhatja meg legelőbb a választ. Ő, aki »ujjával felfelé mutat, nehogy bepiszkítsa az írást... s »megfagyott napsugár-úton« igyekszik »égi-forrást fakasztani«.

Tiszta szívből kívánom, hogy sikerüljön neki. Akkor talán alább-hagy magány- és szomorúságérzete, nem kell kezét fognia a kesztyűjével, és nem kell »mindegy hogy merre és hová« »vonaton vagy liften« elutaznia. Akkor majd örökre itt marad köztünk — fokozatosan tisztuló és kristályosodó modern hangszerezésű költészetével együtt. Talán már holnap, halnapután...

SZÜCS IMRE

AZ APOSTOL SZLOVÉN NYELVEN

SÁNDOR PETÓFI: *Apostol*.

Pomurska založba, Murska Sobota, 1973.

»Igy is lehet.« Két esztendővel ezelőtt ezekkel a szavakkal zártam murántúli úti élményeimet, beszámolván arról a muraszombati ünnepegről, melyet a Pomurska založba, az ottani könyvkiadó rendezett France Prešeren, a klasszikus szlovén költő *Szonettkoszorú — Sonetni venac* című kétnyelvű kötetének megjelenése alkalmából. A kötetet a Pomurska založba és a budapesti Európa Könyvkiadó együttesen adta ki, s akkor még nem is gondoltuk, hogy ezt a kötetet hamarosan egy másik is követi, Matej Bor *Átkelt a vándor az atomkoron* c. nagy poémája. Visszatéréskor a magyar vendégeket — Domokos Jánost, az Európa Könyvkiadó igazgatóját és a Kiadói Főigazgatóság küldötteit — az alsólendvai gimnázium is vendégül látta, s akkor meggyőződhetünk róla, hogy milyen eredményesen működik ez a kétnyelvű — ma-

gyar és szlovén — közös oktatású gimnázium. Ott szlovén és magyar gyerekek együtt tanulnak, szlovénül és magyarul.

S hogy milyen sikerrel?

Szeptemberben megint Mura-szombaton, illetve a Mura menti városhoz egészen közeli Radenci gyógyfürdőben a szlovén partizánköltészet harminchárom versét fordítottam magyarra, s ez a kötet ismét kétnyelvű lesz. Az étteremben egyik asztalnál magyar szó ütötte meg a fülemet. Egy alsólendvai magyar házaspár beszélgetett egy szlovén nővel — magyarul. Ilyenkor szinte természetes az ismerkedés és hamarosan megtudtam, hogy az aszszony tiszta szlovén vidékről került Alsólendvára s ott tanult meg magyarul. Kitől? A kislányától, aki a lendvai kétnyelvű gimnázium tanulója, s aki csak úgy, tanulás közben az édesanyját is megtanította ma-

gyarra, s ha idegen kiejtéssel is, de egészen szépen beszéli nyelvünket. A kényelvű oktatás tehát nem marad az iskola falai között, hanem továbbveti áldásos hullámaint.

A muraszombati könyvkiadó lelkes vezetői és szerkesztői most újabb kedves meglepetéssel szolgáltak. Petőfi születésének százötvenedik évében két nyelven — szlovénul és magyarul — megjelentették a lánglelkű forradalmárköltő 1848 nyarán írt nagy romantikus poémáját, az *Apostolt*. S most, hogy a fordítást — Joze Hradil szlovén műfordító művét — egybevettem az eredetivel, meg kell vallanom, hogy a szlovén szöveg ugyanúgy lelkesített, mint a magyar eredeti, amelyet pedig a »kényesebb« ízlésű kritikusok túlzott romantikával és sokszor naivitással vádolnak. De hadd idézzem itt mindjárt Stefan Barbarić szlovén irodalomtörténésznek a kötet utószavában írt mondatait: »Szembetűnő, hogy Petőfi forradalomszemlélete lényegében romantikus. Erre az *Apostol*-ban is elég bizonyítékot találunk. Romantikus a magasztos célokért harcoló egyének lelkes felmagasztalása, a szabadság mártírjainak tisztelete, a fekete és fehér túlméretezettsége e műben, a jó és gonosz eltúlzása... De a romantika ellenére is Petőfinek a forradalomban való részvétele teljesen pozitív elbírálást érdemel. Minden romantika többé-kevésbé magán hordja a fiatalság jegyét, amely lehet naív, de lényegében nyíltan őszinte és őszetlen. Petőfi forradalmi világnézete és ennek a világnézetnek az *Apostol* c. költeményben való ábrázolása a jobb és igazságosabb világ humanista látomásából indult ki. Petőfi számára a forradalom nem mint a politikai hatalom gyakorlása volt fontos, hanem talán még ennél is jobban szívügye a forradalmi erkölcs. Mint ahogy 1848 áprilisában naplójában feljegyezte: „Az utókor elmondhatja rólam, hogy rossz költő voltam, de elmondhatja azt is, hogy szigorú erkölcsű ember voltam, vagyis valóságos republikánus, mert a köztársaság legfőbb jelszava nem az, hogy le a királlyal, hanem a tiszta erkölcs. Nem az összetört korona, hanem a meg nem alkuvó jellem és a szilárd becsület a republika alapjai...”«

S hadd mondjak néhány szót a műfordítóról, Joze Hradilról és művéről is. Az egybevetés azt bizonyítja, hogy a szlovén szöveg csaknem végig tömörebb és sűrűbb, mint az eredeti, néha tudatosan leegyszerűsíti a romantikus mondatokat, de ez sohasem válik a mondanivaló kárára. S ami a legnehezebb, Petőfi szabad versének zeneisége ugyanúgy szárnyal és zeng szlovén nyelven, akárcsak magyarul. A »kakastejjel süített fehér cipő« és más törölmetszett magyar kifejezések persze visszaadhatatlanok, de ezért sokszor már a következő sorban kárpótól egyéb szlovén népnyelvi meglepetésekkel, mint pl. »Raje danes trdo skorjo, kakor jutri mehko štruco.« ami a magyar száraz barna kenyér helyett kemény kenyérhéját és lágy cipót jelent, de a lényegét megőrzi. Olykor hiányzik nekünk Petőfi gunyoros, csipős stílusa, amikor a hős »felmagasztaltatása« helyett csak hétköznapi akasztást olvasunk, vagy a gúnyos »mester« helyett kereken kimondott hőhért, s elvesz a magyar félmúlt archaikus íze is, de mindez eltörpül a gondos és lelkiismeretes műfordítás eredményei mellett.

S még valamit. Valószínűleg az sem véletlen, hogy Gárdonyi, Jókai és Mikszáth műveinek fordítója Petőfinek éppen ezt a ma is sok tanulságot nyújtó művét választotta ki, hogy a szlovén (és magyar) olvasó kezébe adja. Már csak azért sem, mert Joze Hradil sem a közönséges mesteremberek, hanem sokkal inkább az apostolok sorába tartozik, akik elsősorban nem a béreért (tiszteletdíjért) dolgoznak, hanem az elhivatottság érzéséből. A megkötött kulturális egyezmények holt betűk maradnak, ha nem akadnak olyanok, akik konvenciók nélkül is hajlandók szolgálni népünket. Az sem véletlen tán, hogy Petőfi épp ebben a költeményében írta le a sorokat:

»Mi lesz a díj? Vagy lesz-e díjam,
Nem kérdezem:
En díjktvánat, díj reménye nélkül
Fáradtam eddig s fáradok tovább is.
De esz jutalmam s nagy jutalmam lesz
Azt látni majd, hogy embertársaim
Rabokból újra emberek levének,
Mert én őket, bár vétkesek,
Vétkökben is fölötte szeretem.

A gondos, szép kiállítású kötetet azon a kiállításon mutatták be Budapesten, amely a *Könyv és jószomszédság* címet viselte, s utána Szombathelyen is, amelynek vidékén szlovének élnek Magyarországon. S ha a keserves múlt az együttműködés olyan eredményeit produkálta mindkét oldalon, mint amilyeneket

a kiállítás demonstrált, akkor biztos lehetünk abban, hogy a szocialista világrendszer ezerszer többet fog produkálni. Főleg ha olyan apostoli lelkű munkások dolgoznak érte, mint amilyen Jože Hradil.

Hát igen. Megismétlem. Így is lehet.

CSUKA ZOLTÁN

KÉT KIVÁLÓ ALKOTÁS ÚJ KIADÁSBAN

IVO ANDRIĆ: *Híd a Drinán.*
Európa Könyvkiadó, Budapest, 1973.

MIROSLAV KRLEŽA: *Filip Latinovicz hazatérése.*
Európa Könyvkiadó, Budapest, 1973.

Milyen igények kielégítése, a kiadó és irodalompolitika milyen törekvései rejtőznek egy-egy kiadás mögött, nehéz lenne pontosan meghatározni. Hogy évforduló, születésnap kapcsán hagyják el a nyomdát a könyvek, nem mindig kizárólag a népek közti kurtoázia kérdése.

Petőfi szerbül és szlovénül, Andrić és Krleža magyarul, a szellemi értékek kölcsönös megismertetése, olyan ez, mint egy kései, de menyire jóleső visszhang csengése József Attila soraira:

*A harcot, amelyet őseink vívtak,
békévé oldja az emlékezés
s rendezni végre közös dolgainkat,
ez a mi munkánk és nem is kevés.*

A *Híd a Drinán* pedig nemcsak azért »közös dolog«, mert sorai közül hirtelen előbukkan »Ungária, a dalok országa«, meg hogy »a XVII. század végén, Boszniában sokat énekeltek és suttogtak Magyarországról, amelyet a török katonaság több mint százéves megszállás után lassanként kezdett elhagyni«, hanem elsősorban az egymás mellett élő népeket egyaránt sújtó villámcsapások rajza miatt.

Valóban villámcsapások rajza, de a kénköves sistergés, a csúcsokból völgybe vetődő, iszonyatos dörgés idézése nélkül, a krónikás csöndes, visszafogott indulatú hangján, ahogy a Drina Višegrad alatt folyik, vagyis árad szét.

»Akkor hozzálépett Merdzan kovács a fogóval. Letérdepel a megkötözött ember előtt, és meztelen lábáról tépdesni kezdte a körmöket. A paraszt összeszorított fogakkal hallgatott, de a furcsa reszketések, amelyek összekötözött testét egész a derekáig átjárták, elárulták, hogy fájdalmai nagyok és szokatlanok. Egyszer csak a fogain át homályosan mormolni kezdett valamit.«

Filip Latinovicz hazatérését sem csak magyar vonatkozásai teszik az olvasó számára érdekessé, hanem a fölismerés, a ráeszmélés, hogy hasonló típusokat terem az ugyan határok szabdalta, de mégis egyazon »összetételű« föld. A századelő kisvárosai ezen a vidéken mind ugyanazoktól a lélekmérgező páráktól terhesek: kisiklott emberi karriererek eredet- és környezetpredesztinálta sivárságától, szánalmasságától.

A kiadás évének azonossága s az alkalom is kínálja a lehetőséget: